

Джерела та література

1. Величко К. Економічне лідерство США в системі сучасних міжнародних економічних відносин. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. С. 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2991>
2. Джуман О. Президентський дискурс Володимира Зеленського у міжкультурному діалозі: кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2024. 67 с. URL: https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/19086/1/MR_Djuman%20Oleg.pdf
3. Дзірба О. М. Тенденції формування політичного лідерства в Україні в 2004–2023 рр.: кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024. 63 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/24256/1/Dzirba_2024.pdf
4. Завербний А. Лідерство та комунікації в організації: навчальний посібник / упоряд.: Н. Я. Михаліцька, М. Р. Яцик. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 512 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/8174/1/Лідерство%20та%20комунікації_print.pdf
5. Іоффе М. І. Лідерство у міжнародних відносинах: теоретико-концептуальний аналіз. *Політикус*. 2021. № 6. С. 101–105. URL: <https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/16361/16253>
6. Іоффе М. І. Особливості впливу різних стилів лідерства на ефективність управління підприємством. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2024. Т. 35(74), № 2. С. 6–10. URL: https://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/35_74_2/9.pdf
7. Іоффе М. І. Сучасні виклики лідерства в державному управлінні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Т. 35(74), № 1. С. 6–10. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/1_2024/4.pdf

Фролова Вікторія

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

УКРАЇНСЬКІ РЕГІОНИ ЯК ПОЛЕ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УКРАЇНСЬКО/РАДЯНСЬКО-ЧЕХОСЛОВАЦЬКИХ ВІДНОСИНАХ 1945–1953 РР.

Ключові слова: публічна дипломатія, Україна, Чехословаччина, регіони.

Keywords: public diplomacy, Ukraine, Czechoslovakia, regions.

З методологічного погляду, вдалим застосуванням концептів публічної, культурної дипломатії, «м'якої сили» в історичному дослідженні є розвідки А. Тертичної, І. Матяш, Т. Орлової та ін. Обмежене використання концепту публічної дипломатії та пов'язаних із нею понять в історичних дослідженнях часто супроводжується прагненням «не перетнути межу» у дотриманні напряму чи спеціалізації, що є актуальним для подолання кваліфікаційних етапів (підготовка, наприклад, дисертацій), відповідності профілів наукових напрямів та певних інших відповідностей. Водночас збагачення, оновлення методологічного інструментарію істориків здатне збагатити уявлення про феномен радянського у царині історії зарубіжних відносин України.

Нова система міжнародних відносин після Другої світової війни обумовила активну інтеграцію в зарубіжні зв'язки окремих регіонів, що напряму стосуєть-

ся України. Обмежена і контрольована присутність у міжнародних організаціях, залежне закордонне відомство (до 1946 р. – Наркомат зовнішніх справ, далі – Міністерство закордонних справ УРСР), унеможлиблювали діяльність УРСР як повноцінного суб'єкта міжнародних відносин. Республіка та її напів бутафорні відомства виконували важливі функції «вписування» українського сегмента у відносини з новими союзниками, фактично сателітами СРСР, до яких потрапила й Чехословаччина.

Найбільш дотичними до нашої теми, де розкривається місце одного з ключових регіонів у розвитку українсько-чехословацьких відносин – Закарпаття, є праці І. Вовканича, І. Шніцера, І. П. Худіша та інших, у яких аналізується період інтеграції регіону до складу УРСР та СРСР. За межею дослідницьких зацікавлень тривалий час залишалися інші регіони України, що не мали таких щільних історичних зв'язків із Чехословаччиною, як Закарпаття. Період 1945–1953 рр. став періодом своєрідного інформаційного прориву, коли українська столиця – Київ, а найголовніше – території за її кордонами, були включені до маршрутів чехословацьких та інших іноземних гостей.

Як відзначила А. Тертична, «до ключових принципів публічної дипломатії та стратегії просування національного бренду належать забезпечення розуміння іноземною аудиторією політики держави, роз'яснювальна робота з обґрунтуванням фундаментальних цінностей, комунікація із використанням зрозумілих і послідовних меседжів, адаптація звернень до окремих цільових аудиторій, широкі контакти з іноземними ЗМІ, взаємодія з різними іноземними партнерами та активна участь у міжнародному спілкуванні» [1, с. 12]. Ці принципи з відповідним ідеологічним, пропагандистським контентом були наявні у публічній дипломатії СРСР і УРСР у відносинах із Чехословаччиною. Публічна дипломатія у тоталітарній державі виконувала певну задану функцію, але умови, особливості цих функцій, інструменти та актори, які ними послуговувалися, – це формувало специфіку окремого «кейсу» в українських / радянських відносинах з іншими країнами.

Щодо українських регіонів як поля публічної дипломатії в українсько-чехословацьких відносинах 1945–1953 рр. висловимо декілька основних тез:

1. Зміст, характер заходів публічної дипломатії «по-радянськи» визначали завдання, спущені «згори», з Москви, але не тільки від центрального партійного керівництва, а й від МЗС СРСР, яке готувало інформаційні матеріали та визначало параметри діяльності республіканських виконавців. Ключову роль у реалізації завдань із наповнення дипломатії «публічністю» в Україні виконували ЦК КП(б)У, МЗС України, органи безпеки, а з громадських (за формою) організацій – Українське товариство культурних зв'язків із закордоном [2, с. 66–67].

2. У географії регіонів можна простежити певну динаміку: якщо у 1945–1946 рр. це був Київ та райони Київської області, то з часом, коли відбудували інфраструктуру, маршрути охопили передусім області Центру та Південного Сходу України, а також Крим. Київська, Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області мали чітко визначені шляхи пересування і перебування з такими ж чітко визначеними об'єктами для показу іноземцям [5]. Крим розглядався як місце відпочинку, але більшості груп із Чехословаччини це не стосувалося. Українські області, які з погляду соціального та політичного «спокою» тривалий час

були виключені з маршрутів для гостей із Чехословаччини, – західні області, де тривала боротьба з українським національним опором.

3. У плані географії Закарпаття становить окремий приклад, зважаючи на проблеми інтеграції, вирішення багатьох проблем виходу з повоєнного становища. Публічна дипломатія за участі Києва тільки почасти зачіпала область [7]. Прикметно, що більшість делегацій із Чехословаччини прибували до Києва або з Москви, або з Праги [7, арк. 4], і Закарпаття як транзитний регіон не розглядалося.

4. Публічна дипломатія за своїм змістом була покликана виконати основні завдання: сформувати образ СРСР як «держави народу для народу» та переконати в абсолютній успішності його моделі державного і суспільного розвитку. Регіональні маршрути «відпрацьовували» окремі пункти програми для різних цільових груп, що часто мало комплексний характер. Чисельні селянські делегації з Чехословаччини ознайолювали не тільки з міським життям, досягненнями промисловості, а й давали змогу побачити життя села, а головне – поспілкуватися з селянами, колгоспниками, чому сприяли неформальні зустрічі, багаті застілля, насичена культурна програма [5, арк. 126–128]. Але це спілкування було контрольоване, а бажання вийти за межі дозволеного господарями одразу фіксувалося працівниками з органів безпеки, що супроводжували усі групи [3, арк. 122]. Відвідувані селянськими делегаціями українські села були розташовані поблизу обласних центрів, «глибинки» чи непідготовлених об'єктів вони не бачили, що давало спотворене уявлення про рівень життя більшості селянства. Дієвим інструментом ставали особисті зустрічі [4, арк. 13–15], щирість яких мала компенсувати чисельні проблеми ще не відбудованої після війни країни.

5. Подорожі українськими регіонами мали продемонструвати масштаби країни, кількість населення, широку панораму досягнень, природне розмаїття. Центральне місце у тематичному наповненні численних зустрічей з виробничими колективами, діячами культури, насамперед літераторами, належало Другій світовій війні [6, арк. 101–103]. Показово також те, що групи з Чехословаччини ніколи не перетиналися з іншими іноземними групами, наприклад, з Румунії, Болгарії чи Китаю, які їздили тими самими маршрутами.

Джерела та література

1. Тертична А. В. Публічна дипломатія в українсько-болгарських відносинах (1991–2018): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02. Київ, 2021. 26 с.
2. Фролова В. С. Нові джерела з історії українсько/радянсько-чехословацьких відносин: делегація з Чехословаччини в Україні у лютому 1949 р. *Культурологічний альманах*. 2023. № 3. С. 65–77.
3. Центральний комітет Комуністичної партії України (ЦК КПУ), м. Київ (1918–1991) ЦДАГО України (Центр. держ. архів громадських об'єднань та україніки). Ф. 1. Оп. 23. Спр. 5823. Арк. 101–179.
4. Центральний комітет Комуністичної партії України (ЦК КПУ), м. Київ (1918–1991) ЦДАГО України (Центр. держ. архів громадських об'єднань та україніки). Ф. 1. Оп. 24. Спр. 2915. Арк. 13–15.
5. Центральний комітет Комуністичної партії України (ЦК КПУ), м. Київ (1918–1991) ЦДАГО України (Центр. держ. архів громадських об'єднань та україніки). Ф. 1. Оп. 24. Спр. 3556. Арк. 126–127.

6. Центральний комітет Комуністичної партії України (ЦК КПУ), м. Київ (1918–1991) ЦДАГО України (Центр. держ. архів громадських об'єднань та україніки). Ф. 1. Оп. 23. Спр. 5826. 312 арк.

7. Українське товариство культурного зв'язку з закордоном, м. Київ. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 5110. Оп. 1. Спр. 628. 289 арк.

Фаріон Анастасія

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Ключові слова: дипломатія, російсько-українська війна, антипутінська коаліція.

Keywords: diplomacy, russian-Ukrainian war, anti-putin coalition.

Дипломатія є ефективним способом обміну інформацією та ідеями між різними культурами та країнами. Для досягнення вищого рівня глобалізації Україна має зрозуміти, що рівноправна участь у загальному глобальному розмаїтті не означає максимальної залежності від зовнішнього світу. Дипломатія потрібна для більш стабільних міжнародних відносин [3].

Тотальна війна між Росією та Україною суттєво змінила світовий політичний і безпековий ландшафт, що призвело до відповідних змін у гарантіях безпеки та різних механізмах реагування та вирішення криз. Російсько-українська війна – це не лише конфлікт політичного та військового рівня, а й справжнє поле битви для дипломатів. Ця війна, яка розпочалася ще в 2014 році, показує нам важливість дипломатії в міжнародних відносинах і можливості застосування дипломатичних інструментів для вирішення конфліктів [1].

Із початку російсько-української війни в 2014 році українська діаспора, яка налічує мільйони людей по всьому світу, стала важливим політичним гравцем на міжнародній арені. Її діяльність протягом цього періоду не лише зміцнила міжнародні позиції України, а й вплинула на формування світової політики проти російської агресії. Це є взірцем того, як етнічні спільноти за кордоном можуть стати потужним механізмом політичної дипломатії [4].

У 2022 році Україна вступила у війну без чіткого розуміння шляхів подальшої ескалації росією конфлікту на Донбасі та за його межами. Навчання «Захід 2021» і розгортання російських військ біля українського кордону передбачали масштабний військовий наступ. Однак ані Сполучені Штати, ані Захід не мали впевненості на 100 % щодо рішення путіна вторгнення в Україну чи нападу на НАТО [2].

Міністр закордонних справ України 2020–2024 рр. Дмитро Кулеба зазначив, що «гібридна агресія потребує гібридної оборони, а не пошуку класичних відповідей на сучасні проблеми». Україна залишається єдиною справжньою «лінією фронту» у цій глобальній гібридній війні, головними завданнями якої є виживання, перемога, оборона та захист української незалежності, ідентичності, фундаментальних європейських цінностей та національності [1].

Перед українською дипломатією стоїть проблема протидії російській пропаганді, яка поширюється з метою впливу на українців та громадян країн, які